

9/7 1958

Grundlagen och friheten

För tjugi år sedan begärde riksdagen enhälligt en utredning om införande av vissa grundläggande bestämmelser om medborgerliga rättigheter i vår författning. Fem sakkunniga från skilda demokratiska partier tillsattes och avgav 1941 ett enhälligt betänkande som förordade grundlagsändringar i den angivna riktningen genom tillägg till § 16 regeringsformen. I betänkandet betonades att § 16, som ofta och överdrivet kallats Sveriges Magna Charta, inte innehöll de bestämmelser som här krävdes. Dels var vissa principer, t ex rörande förenings- och församlingsfrihet, inte alla nämnda i denna paragraf, dels var, anförde de sakkunniga, denna paragraf eller åtminstone vissa delar av den riktad blott mot regeringsmakten och kunde sålunda inte begränsa möjligheten av en samfällad lagstiftning i strid med de upptäckta normerna. Den föreslagna grundlagsändringen gick ut på en rad mera utförliga bestämmelser av denna art. Bland annat stadgades om yttrandefrihet, församlingsfrihet och föreningsfrihet och om att föreskrifter i dessa ämnen måste meddelas genom samfälligt stiftad lag; liknande bestämmelser föreslogs beträffande näringsfrihet, äganderätt, skydd vid ålderdom, sjukdom och arbetslöshet samt rätt att oförkränkt begagna samfärdsmedel såsom post, telegraf och telefon. Det betonades att på flera av dessa områden rättsläget var oklart, att i många fall föreskrifter givits i annan form än genom samfällad lag samt att praxis i fråga om exempelvis förenings- och församlingsfrihet var skiftande och obestämd.

1941 års betänkande blev inte utsänt på remiss till myndigheterna och såvitt man vet över huvud inte föremål för någon handläggning eller diskussion inom regering eller departement. I pressen blev saken — delvis säkerligen på grund av den spända utrikespolitiska situationen — endast föga uppmärksammat. Mot förslaget anfördes huvudsakligen att någon ovillkorlig säkerhet för dessa medborgerliga rättigheter inte stod att vinna; på detta svarades att rättigheternas inskrivande i grundlagen i varje fall skulle medföra att rätts-

skyddet förstärktes och att mera enhetliga och klara tillämpningsbestämmelser blev genomförda.

För tio år sedan togs 1941 års förslag upp i motioner från högerpartiet. I motionerna anfördes samma motiv som tidigare och därjämte betonades "den uppfostrande betydelse, som det måste ha för vårt folks rättsmedvetande, om det svenska samhällets grundläggande principer finner den helgd och det rättsskydd, som vår främsta grundlag kan giva". Konstitutionsutskottet tillstyrkte enhälligt en ny utredning i frågan, och i enlighet härmed fattades utan meningsskiljaktighet beslut av riksdagen. I utskottets betänkande heter det bland annat: "Otvivelaktigt är . . . att regeringsformens 16 § icke åt medborgarnas frihet och rätt ger ett ens tillnärmelsevis så säkert stöd som de stadganden av likartat innehåll, som återfinns i flertalet främmande författningar. Det är, just i den allvarliga och prövande tid, som vårt folk liksom Europas övriga folk nu genomlever, en naturlig uppgift att söka befästa den svens-

ka rättsstaten genom att i regeringsformen infoga såvitt möjligt klara och bindande uttryck för dessa grundsatser."

Riksdagens begäran 1948 har inte lett till något resultat. Om detta beror på motiv som inte redovisats eller på ren likgiltighet kan inte utrönas. Den nu pågående författningsutredningen uppges inte ha tagit upp saken, och det anses inte att frågan faller inom utredningens arbetsområde.

Nu föreligger nya motioner, denna gång från folkpartiet, med begäran om en förnyad utredning. I motionerna anfördes utom tidigare hävdade skäl att Sverige ratificerat en inom Europarådet utarbetad konvention om grundläggande medborgerliga rättigheter. "Sverige har därmed på ett internationellt plan förbundit sig att iakttä sådana rättsgrundsatser, som, enligt riksdagens tidigare uttalade mening, bort förlänas grundlagsskydd. Att dessa principer nu vunnit särskilda garantier på ett internationellt plan vittnar om vilken betydelse som allmänt tillmätts dessa grundsatser. Att vi inom landet ännu icke i vår rättsordning särskilt värnat om dessa för västerländsk rättsuppfattning grundläggande regler genom att uppta dem i grundlagen är därför förvånande."

Det finns inte skäl att upprepa de starka, oemotsägliga och oemotsagda motiv som sedan tjugi år anförts för den nu än en gång föreslagna reformen. Vi vill bara slå fast att nu borde saken äntligen kunna föras till en positiv lösning.